د قسم مشروعیت په آیاتو سره

اول آیت: لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ -المائده:۸۹

ژباړه: نه نیسي تاسي الله جَلَّ جَلَالُهُ په لغوه (بې ارادې) سره ستاسو په قسمونو کي او مګر تاسي نیسي د هغه وعدې په ماتولو سره چي تاسو په قسمونو مضبوطه کړي وي.

دوهم آیت: وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا- النحل:۹۱

ژباړه: او مه ماتوئ تاسو قسمونه وروسته د کلکوالي د هغو څخه.

دریم آیت: وَيَسْتَنْبِئُونَكَ أَحَقٌّ هُوَ قُلْ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ- یونس:۵۳

ژباړه: او پوښتنه کوي ستا څخه چي آیا حق دئ دا عذاب یا دعوه د نبوت؟ اې محمده! ﷺ، دوی ته ووایه هو! قسم دئ وي زما پخپل رب چي بیشکه دغه خامخا حق دئ او تاسي عاجز کوونکي نه یاست.

څلورم آیت: قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ- سبا: ۳

ژباړه: اې محمده! ﷺ ووایه، ولي نه! قسم دئ زما پخپل رب چي خامخا به دا قیامت تاسي ته راځي.

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قسم مشروعیت په احادیثو سره

اول حدیث: عن عائشة: أن أبا بكر رضي الله عنه ... وقال لاَ أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَيْتُ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا إِلاَّ أَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ وَكَفَّرْتُ عَنْ يَمِينِي.[1]

ژباړه: د حضرت عائشې رضي الله عنها څخه روایت دئ، چې ابوبکر صدیق رضي الله عنه وفرمایل، چې.... نبي کریم ﷺ و فرمایل: زه د یوې خبرې قسم اخلم او بله خبره تر هغه ښه ووینم نو د دغه ښه کار په کولو سره قسم ماتوم او د خپل قسم کفاره ورکوم.

دوهم حدیث: عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَتْ يَمِينُ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم : لاَ وَمُقَلِّبِ الْقُلُوبِ[2].

ژباړه: ابن عمر رضي الله عنهما وفرمایل چې د نبي کریم ﷺ قسم دا وو: لاَ وَمُقَلِّبِ الْقُلُوبِ.(داسي نه ده، قسم دئ په هغه ذات چې د زړونو اړوونکئ دئ)

د قسم مشروعیت په اجماع سره

علامه ابن قدامه پخپل کتاب المغنی کي د قسم پر رواوالي د امت اجماع را نقل کړې ده.[3]

---

(۱): صحیح البخاري: ۲ټوک، ۹۸۰مخ

(۲) : صحیح البخاري: ۲ټوک، ۹۸۱مخ

(۳): و أجمعت الأمة على مشروعية اليمين و ثبوت أحكامها. المغنی لابن قدامه ۱۳ټوک، ۱۹۱مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قرآن کريم کي په مخلوق سره قسم ولي راغلئ دئ؟

سوال: په مخلوق سره قسم اخيستل ناروا دي حال دا چي الله رب العزة څو څو واره په مخلوق باندي قسم اخيستئ دئ مثلاً وَالعٰدِيٰتِ ضَبحًا جواب يې څه دئ؟

جواب: د دغه سوال په باره کي مختلف توجيهات سو ي دي.

اول: د شريعت احکام د مکلّفو انسانانو لپاره دي خو الله رب العزة مکلّف نه دئ. لَا يُسئَلُ عَمَّا يَفعَلُ وَ هُم يُسئَلُونَ. الأنبياء:۲۳

ژباړه: نه پوښتل کيږي (الله) له هغو (شيانو) چي کوي يې او دوی پوښتل کيږي.(د دوی له افعالو، احوالو او اقوالو ځکه چي دوی مخلوق او مملوک دي.)

دوهم: په داسي ځايو کي د رَبُّ لفظ (مضاف) سته وَالعٰدِيٰتِ په اصل کی وَ رَبِّ العٰدِيٰتِ دئ.

دريم: کله کله د قسم څخه مراد د هغه شي تعظيم او احترام مقصود نه وي په کوم شي سره چي قسم اخيستل سوئ وي بلکه د هغه شي عجيب حالت بيانول مقصود وي، په مخلوق باندي قسم هغه وخت ناجائز دئ چي کله د مخلوق تعظيم مقصود وي.

څلورم: کله کله په قسم باندي د کلام (خبرو) ښائست مقصود وي قسم مقصود نه وي لکه خلګ چي پخپلو خبرو کي وَلَعَمرِی وايي.[1]

---

(۱): احسن الفتاوی: ۵ټوک، ۴۵۴مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قسم اخیستلو حکم

قسم اخیستل روا دي ځکه چي په قرآن کریم کي ډېر ځله الله رب العزة قسم اخیستئ دئ البته په قسم اخیستلو کي افراط (زیاتوب) او پر هره خبره باندي قسم اخیستل مکروه او بد کار دئ ځکه چي دروغ پکښي راځي.(۱)

او الله رب العزة د هغه چا بدي بیان کړې ده چي زیات قسمونه اخلي

اول آیت: وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ-القلم:۱۰

ژباړه: او اې محمده! ﷺ د زیات قسم اخیستونکي، سپک (سړي) پیروي مه کوه.

دوهم آیت: وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ-البقرة:۲۲۴

ژباړه: او تاسو د الله نوم د خپلو قسمونو لپاره نښانه مه ګرځوئ.

قَسم د حکم په اعتبار پر پنځه قِسمه دئ

اول قِسم: واجب:- که د قسم څخه مقصد د بې ګناه انسان د ځان ساتنه وه نو قسم اخیستل په داسي ځای کي واجب دي.(۲)

(۱): قسم کھانا تو جائز ہے. قاموس الفقه: ۵ټوک، ۳۵۳مخ.

و یکره الافراط فی الحلف بالله الخ لانه لا یکاد یخلو من الکذب. المغنی لابن قدامه: ۱۳ټوک، ۱۹۱مخ.

(۲): فصل: و الأيمان تنقسم خمسة اقسام: أحدها: واجب:- و هی التی ینبغی بها انسانًا معصومًا من هلکة. المغنی لابن قدامه: ۱۳ټوک، ۱۰۲مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم قِسم: مستحب:- د دوو مسلمانانو په منځ کي د صلحي کولو لپاره یا د مسلمان څخه د شر او ضرر لیري کولو لپاره قسم اخیستل مستحب دي.(۱)

دریم قِسم: مباح:- د مباح شي پر کولو یا پرېښودلو باندي قسم اخیستل یا د رښتیا خبري د خبر ورکولو لپاره قسم اخیستل یا یوه خبره د واقع سره مطابقه (برابره) بلل او قسم باندي اخیستل، حال دا چي هغه خبره د واقعت خلاف وي یا د خپلو جائزو حقوقو لپاره قسم اخیستل نو دا ټوله صورتونه د مباح قسم دي.(۲)

څلورم قسم: مکروه:- د بد کار پر کولو یا د مستحب کار پر نه کولو قسم اخیستل مکروه دي.(۳)

پنځم قسم: حرام:- د درواغو پر خبرو، د ګناه پر کولو یا د واجب پر پرېښودلو قسم اخیستل حرام دي (۴) او الله رب العزة د دغسي قسم اخیستونکو بدي په قرآن کریم کي بیان کړې ده.

وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ- المجادلة:۱۴

---

(۱): الثانی: مندوب:- و هو الحلف الذی تتعلق به مصلحة من اصلاح بین متخاصمین أو ازالة حقد من قلب مسلم..... او دفع شر فهذا مندوب. المغنی: ۱۳ټوک، ۱۹۳مخ

(۲) : الثالث: المباح مثل الحلف علی فعل مباح أو ترکه الخ فأما الحلف علی الحقوق الخ الثانی أنه مباح فعله، والحلف علی الخبر بشئ هو صادق فیه أو یظن أنه فیه صادق . المغنی لابن قدامه: ۱۳ټوک، ۱۹۳مخ

(۳): الرابع: المکروه:- و هو الحلف علی فعل مکروه أو ترک مندوب. المغنی لابن قدامه: ۱۳ټوک، ۱۹۴مخ

(۴): القسم الخامس: المحرم:- و هو الحلف الکاذب. المغنی لابن قدامه: ۱۳ټوک، ۱۹۶مخ/ حرام، جھوٹی بات کی قسم یا معصیت کے ارتکاب یا کسی واجب کي ترک پر قسم کھانا حرام ہے. قاموس الفقه: ۵ټوک، ۳۵۴مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: او دوی پر درواغو قسم اخلي، حال دا چي دوی پوهېږي (په خپلو درواغو).

د الله په نامه قسم اخیستل درې قسمه دئ

اول قسم: یمین غموس:- هغه قسم ته ویل کیږي چي یو څوک د تیري سوي زمانې د یو کار یا فی الحال د یو کار د کېدلو یا نه کېدلو په اړه قصدًا په درواغو قسم اخلي مثلاً دی وایي، چي قسم دئ، چي هغه زید دئ او دی پوهیږي چي زید نه دئ.(۱)

پور تني قسم ته ولي یمین غموس وایي؟

د دغه قسم په اخیستلو انسان اول خپل ځان په ګناه او بیا یې د دوږخ په اور کي ډوبوي.(۲)

په یمین غموس کي کفاره نسته

په دغسي قسم اخیستلو سره سړی ګناه کار کیږي توبه او استغفار لازمي دي او کفاره پکښي نسته.(۳)

---

(۱): أما يمين الغموس فهي الكاذبة قصدا في الماضي والحال على النفي أو على الإثبات وهي الخبر عن الماضي أو الحال فعلا أو تركا متعمدا للكذب. بدائع الصنائع: ۳ټوک، ۷مخ

(۲): و انما سميت اليمين الغموس لأنا تغمس من حلف بها فى النار. المجموع شرح المهذب: ۱۸ټوک، ۲۲۱مخ.

وهى..... غموس تغمسه فى الاثم ثم النار. الدرالمختار: ۵ټوک، ۴۹۳مخ.

(۳): قال عليه الصلاة والسلام، من حلف كاذبا ادخله الله النار. نصب الرايه: ۳ټوک، ۴۴۵مخ.

(فتلزمه التوبة) إذ لا كفارة في الغموس يرتفع بها الإثم فتعينت التوبة للتخلص منه. الدرالمختار مع ردالمحتار: ۵ټوک، ۴۹۳مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم قسم: یمین منعقده: – هغه قسم ته ویل کیږي چي سړی په مستقبل کي د داسي خبري قسم واخلي چي د ممکناتو څخه وي.[۱]

په یمین منعقده کي کفاره سته که یا؟

که چا دغسي قسم واخیستئ مګر پوره یې نکړئ نو کفاره واجب ده.[۲]

او په قرآن کریم کي هم د دغه قسم د کفارې ذکر سته.

وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ.....-المائده:۸۹

د کفارې ورکولو ترتیب څه ډول دئ؟

په قرآن کریم کي د کفارې ترتیب په دې ډول بیان سوئ دئ.

اول: لسو مسکینانو ته دوه وخته (سهار او ماښام) متوسطه ډوډی یا لسو مسکینانو ته جامې ورکول.

دوهم: یا مریي ازادول.

دریم: درې روژې پرله پسې نیول.(۳)

فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ-المائده:۸۹

آیا د قسم په کفاره کي ترتیب ضروري دئ؟

د قسم د کفارې ترتیب خو قرآن کریم بیان کړئ دئ البته دومره خبره ضروري ده که قسم اخیستونکئ مالداره وو نو په کفاره کي به

(۱) :منعقدة وهي حلفه على)مستقبل (آت) يمكنه. الدرالمختار : ۵ټوک، ۴۹۶مخ

(۲) : (و)هذا القسم (فيه الكفارة). الدرالمختار : ۵ټوک، ۴۹۶مخ

(۳): فان لم يقدر على احد الاشياء صام ثلثة ايام متتابعات. الهداية : ۲ټوک، ۴۶۰مخ.
والمستحب ان يكون الغداء والعشاء بخبز وادام. الهندية : ۱ټوک، ۵۱۴مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډوډۍ یا جامې یا مریي ورکوي روژې نیول ورته روا نه دي او که قسم اخیستونکۍ تنګ دسته وو بیا په کفاره کي روژې نیولای سي.(۱)

د قسم کفاره د لسو مسکینانو پر ځای په یوه ورځ و یوه مسکین ته ورکول؟

که پر چا باندي قسم اوښتۍ وي او دی وغواړي چي د لسو مسکینانو پر ځای د لسو ورځو کفاره پر یوه ځای و یوه مسکین ته ورکړي نو دا کار نه صحیح کیږي بلکه لسو مسکینانو ته به یې جلا جلا ورکوي.(۲)

آیا کفاره ورکول ګناه لیري کوي.

که پر چا باندي قسم واوړي او کفاره ورکړي نو دغه کفاره د سړي څخه ګناه پورته کوي.(۳)

که چا دغسي قسم پر ګناه کولو باندي واخیستۍ

که یو څوک دغسي قسم (یمین منعقده) خدا نخواسته د ګناه د کار پر کولو باندي واخلي نو د ګناه کار به نه کوي ا و د کفارې په ورکولو سره توبه او استغفار هم واجب دۍ.(۱)

---

(۱): ۹۴۲۷م: کفارة الیمین ما ذکر الله تعالی الخ ان کان الحالف موسرا فکفارته أحد الاشیاء الثلاثة ولا یجزیه الصوم و ان کان معسرا فکفارته الصوم. التاتارخانیه: ۶ټوک، ۳۰۰مخ

(۲): ولو أعطی مسکینا واحدا عشرة أثواب في مرة واحدة لم یجزئه کما في الطعام وإن أعطاه في کل یوم ثوبا حتی استکمل عشرة أثواب في عشرة أیام أجزأه کما في الطعام.الهندیه: ۲ټوک، ۶۲مخ

(۳): وهي أي الکفارة ترفع الإثم وإن لم توجد منه التوبة الخ. الدرالمختار: ۵ټوک، ۴۹۷مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم قسم: یمین لغو: هغه قسم ته ویل کیږي چي یو څوک د تېري سوي زمانې د یوې خبري د کېدلو یا نه کېدلو په اړه قسم واخلي خو دده په فکر کي دا خبره رښتیا وي حال دا چي هغه خبره د واقعت خلاف وي.[۲]

په یمین لغو کي نه کفاره سته او نه ګناه سته

که څوک دا رنګه قسم واخلي لکه پورته چي ذکر سو نو نه سړی ګناه کار دئ او نه پر ده باندي کفاره واجب ده[۳]

ځکه چي الله رب العزة خپله په قرآن کریم کي فرمایي:-

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ-البقرة:۲۲۵

ژباړه: نه نیسي تاسي الله ﷻ په لغوه (بې ارادي)سره ستاسو په قسمونو کي او مګر تاسي نیسي د هغه وعدې په ماتولو سره چي تاسو په قسمونو مضبوطه کړي وي.

قَسم پر دوه قِسمه دئ

اول قِسم: مطلق قَسم: هغه قسم ته ویل کیږي چي د کوم وخت یا مُدې قیَد پکښي ذکر نه وي اوس نو بیا دوې خبري پکښې دي:

---

(۱) : البتہ خدا نخواستہ کسی گناہ کے ارتکاب جیسے زنا، قتل یا شراب پینے کی قسم کھائی تو کفارہ کے ساتھ ساتھ توبہ و استغفار کرنا بھی واجب ہے. قاموس الفقہ: ۵ ټوک، ۳۵۵مخ

(۲) : واما یمین اللغو... وهی أن یخبر عن الماضی أو عن الحال علی الظن أن المخبر به کما أخبر وهو بخلافه فی النفی أو فی الاثبات. بدائع الصنائع: ۳ټوک،۷مخ

(۳): یمین لغو کے حکم کے بارے میں اتفاق ہے کہ نہ اس کی وجہ سے کفارہ واجب ہوگا اور نہ وہ گنہ گار ہوگا.قاموس الفقہ: ۵ ټوک، ۳۵۵مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول: که دا قسم مثبت وو: مثلاً یو سړی وایي په الله جل جلاله قسم دغه ډوډۍ زه خورم نو تر څو چي قسم اخیستونکي او هغه شی چي قسم پر اخستل سوئ دئ موجود وي دغه نفر حانث نه دئ او که چیري قسم اخیستونکئ مړ سي یا هغه شی چي قسم پر اخیستل سوئ وي ضائع سي نو دغه نفر حانث دئ او کفاره ورکول باندي واجب دي.

دوهم: او که قسم منفي وو: مثلاً یو سړی وایي په الله جل جلاله قسم دغه ډوډۍ به نه خورم په داسي صورت کي که قسم اخیستونکئ یا هغه شی چي قسم پر اخیستل سوئ وو په دواړو کي که یو ضائع سو نو دغه نفر حانث ندئ.

دوهم قِسم: مقید قَسم: هغه قسم ته ویل کیږي چي د وخت یا مودې قید پکښي ذکر وي مثلاً یو سړی وایي چي زه نن دغه ډوډۍ خورم نو تر څو چي قسم اخیستونکئ او هغه شی چي قسم پر اخیستل سوئ وي موجود وي او مقرر وخت پاته وي نو دغه نفر حانث ندئ او که وخت تېر سو خو دواړه شیان پاته وه نو بالاتفاق هغه نفر حانث دئ.

او که قسم اخیستونکئ موجود وو وخت هم پاته وو مګر هغه شی چي قسم پر اخیستل سوئ وو پاته نه وو نو د امام أبو حنیفه رحمه الله او امام محمد رحمه الله په قول دغه قسم باطل او کالعدم (هیڅ) دئ او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه قسم هيڅ اثر پاته نسو او د امام ابويوسف رحمه الله په قول د تاکلي وخت تر تېرېدلو وروسته دغه نفر حانثيږي.(۱)

په يو چا په زوره قسم اخيستل اعتبار لري او که يا؟

پدغه مسئله کي درې صورتونه دي:

اول صورت: که قسم خوړونکئ مظلوم وو او قسم ورکوونکئ ظالم وو نو د مظلوم نيت اعتبار لري.(۲)

دوهم صورت: که قسم خوړونکئ ظالم او قسم ورکوونکئ مظلوم وو نو بيا د ظالم نيت اعتبار لري.(۳)

دريم صورت: که قسم خوړونکئ نه ظالم وو او نه مظلوم، نو په دغه صورت کي که قسم خوړونکئ د آئنده (مستقبل) زمانې متعلق قسم اخلي نو د قسم خوړونکي نيت اعتبار لري ځکه چي دی د قسم عاقد (خوړونکئ) دئ.(۴)

پورتني قسمونه څه وخت معتبر دي؟

ذکر سوي قسمونه هغه وخت معتبر دي چي کله په تېر سوي کار باندي اخيستل سوئ وي او که يو چا په آئنده کي پر يو شي باندي

---

(۱): از قاموس الفقه: ۵ټوک، ۳۵۷مخ

(۲): و الفتوى على اعتبار نية الحالف ان كان مظلومًا خصوصاً لا ان كان ظالمًا. الاشباه و النظائر:۲۹مخ

(۳):عن أبي هريرة قال قال رسول الله ﷺ اليمين على نية المستحلف.صحيح المسلم: ۲ ټوک، ۴۸مخ

(۴) : اگر مستقبل سے متعلق قسم کھائی جائے تو قسم کھانے والے کی نیت معتبر ہوگی اس لئے کہ وہ اس یمین کا عاقد ہے. قاموس الفقہ: ۵ټوک، ۳۶۱مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

قسم واخيستئ نو د قسم خوړونكي(اخيستونكي) نيت معتبر دئ ځكه چي دى خپله عاقد(قسم كوونكئ) دئ او هر عقد (تړون) د عاقد تر نيت پوري اړه لري.(۱)

كه غله يو چا ته قسم كښيږدي نو دخلاصون لاره يې څه ده؟

كه پر يو چا باندي غله پيښ سي يا ظالم سړى يو څوك ټينګ كړي او بيا قسم وركړي مثلاً چي محمد ﷺ ته (العياذ بالله) ښكنځل وكړه يا نور څه په ووايي نو د خلاصون لاره يې دا ده چي دغه قسم اخيستونكئ دئ د هغه محمد نوم واخلي چي هغه رسول ندئ.(۲)

بل چا ته قسم وركول

دغه مسئله پنځه صورتونه لري:

اول صورت: كه احمد و محمود ته وويل چي دغه كار والله ته وكړې او محمود په جواب كي هو ورته وويل او د دواړو نيت د قسم وو نو پر دواړو قسم راځي.

دوهم صورت: كه احمد اراده د قسم وركولو وكړه او محمود په جواب كي هو ورته وويل نو قسم يوازي پر محمود راځي.

---

(۱): و هذا على أمر ماض أما فى المستقبل فعلى نية الحالف لأنه ليس للمستحلف الاستحلاف فى المستقبل فلم يكن الحالف ظالمًا. شرح الحموى: ۱ټوک، ۹۷مخ

(۲) : فالحيلة أن يذكر اسم الرجل الذى توارى و يريد غيره كما لو أكره على سب محمد ﷺ يريد محمدًا ليس برسول و لا شك فى صحته عند الخصاف و يفتى بقوله فى المظلوم. شرح الحموى: ۱ټوک،۹۷مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم صورت: محمود د قسم اراده و نه کړي بلکه د وعدې اراده وکړي نو پر یوه لا قسم نه راځي.

څلورم صورت: نه د احمد د قسم نیت وي او نه د محمود نو قسم یوازي پر احمد راځي.

پنځم صورت: احمد د قسم ورکولو اراده وکړه او محمود په جواب کي قسم واخیستئ نو پر محمود باندي قسم راځي.[۱]

په قرآن سره قسم اخیستل

په قرآن کریم سره قسم اخیستل یا پر قرآن کریم لاس ایښودل قسم اخیستل، اصل مذهب دا دئ چي روا نه دي، البته د عرف په خاطر په قرآن سره قسم اخیستل، قسم بلل کیږي نو که چا دغه رنګه قسم واخیستئ ګنهګار دئ او د قسم د ماتېدلو په صورت کي کفاره هم لازمیږي.[۲]

---

(۱): ولو قال والله لتفعلن كذا فقال الآخر نعم فهو على خمسة أوجه:
أحدها: أن ينوي كل من المبتدىء والمجيب الحلف على نفسه فهما حالفان الخ
الثاني: أن يريد المبتدىء الاستحلاف والمجيب اليمين على نفسه فالحالف هو المجيب فقط
الثالث: أن لا يريد المجيب اليمين بل الوعد فلا يكون أحدهما حالفا
الرابع: ن لا يكون لأحدهما نية فالحالف هو المبتدىء فقط
الخامس: أن يريد المبتدىء الاستحلاف والمجيب الحلف فالمجيب حالف لا غير. ردالمحتار: ۳ټوک، ۸۴۹مخ

(۲): وفى الفتح و لا يخفى ان الحلف بالمصحف الآن متعارف فيكون يمينًا.. و قال العينى لو حلف بالمصحف أو وضع يده عليه أو قال و حق هذا فهو يمين ولا سيما فى هذا الزمان الذى كثر فيه الحلف به. دوهم ټوک، ۲۷۰مخ.

اصل مذهب یہ ہے کہ حلف بالقرآن جائز نہیں اگر کسی نے حلف بالقرآن اٹھایا تو گناہ گار ہوگا لیکن آج کل عرف سے کوئی حلف بالقرآن اٹھاتا ہے تو گناہ گار

(c) ketabton.com: The Digital Library

که به زه درواغجن يم نو زما دي ايمان نه نصيب کيږي، څرنګه قسم دئ؟

که څوک داسي قسم واخلي، چي که به زه درواغجن يم،نو زما دي ايمان نه نصيب کيږي، نو خپله دا رنګه قسم اخيستل حرام دي (۱)

که مي دا کار وکړئ نو د محمد ﷺ شفاعت دي مي نه نصيب کيږي قسم دئ او که يا؟

که يو نفر داسي ووايي چي که مي دا کار وکړئ نو د محمد ﷺ شفاعت دي مي نه نصيب کيږي دا قسم نه دي او کفاره نه لازميږي خو د دا ډول الفاظو ويلو څخه ځان ساتل لازمي دي.(۲)

که مي فلانئ کار وکړئ د الله جل جلاله له ديدار څخه دي محروم سم قسم دئ که يا؟

که يو څوک پر يو کار باندي دا ډول قسم اخلي چي که مي فلانئ کار وکړئ نو د الله جل جلاله د ديدار څخه دي محروم سم دغه قسم نه بلل کيږي خو آئنده د دغسي کار او قسم څخه ځان ساتل ضروري دي.(۳)

ہونے کے باوجود حالف شمار ہوگا اور حانث ہونے پر کفارہ لازم ہوگا.کفایت المفتی: ۹ټوک،۱۱۴مخ.

[1]: ایسی قسم (کہ اگر میں جھوٹا ہوں تو مجھ کو ایمان نصیب نہ ہو) خود حرام ہے. جامع الفتوی: ۷ټوک، ۱۷۹مخ.

(۲) : وفي أنا بريء من الشفاعة ليس بيمين لأن منكرها مبتدع لا كافر. الدر المختار: ۳ټوک، ۷۶مخ.

[3]: درمختار کتاب الایمان میں ہے .... اس روایت سے معلوم ہوا کہ الفاظ مذکورہ فی السوال سے قسم منعقد نہیں ہوتی لهذا اس کام کے کرنے کی وجہ سے کفارہ واجب نہ ہوگا آئندہ اس قسم کے الفاظ کہنے سے احتراز و اجتناب کرنا چاہئے اور صدق دل سے اس فعل قبیح سے توبہ نصوح کرنی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دواړو جهانو کي دي مخ تورئ سم قسم دئ که یا؟

که څوک دارنګه وایي چي که مي فلان کار وکړئ په دواړو جهانو کي دي مخ تورئ سم دغسي وینا قسم نه بلل کیږي خو په هر صورت کي ځان ساتل ضروري دي.[1]

پر ما دي د الله ﷻ لعنت وي قسم دئ که یا؟

که یو څوک ووایي که ما دا کار وکړئ پر ما دي د الله ﷻ لعنت یا غضب وي نو دا قسم نه بلل کیږي بلکه و ځان ته ښرا کول دي.[2]

که مي فلان کار وکړئ د اُمت څخه خارج یم

که یو څوک داسي قسم واخلي مثلاً که مي غوښي وخوړې نوزه به د اُمت څخه خارج یم دا قسم دئ د ماتېدلو په صورت کي پر انسان کفاره لازمیږي.[3]

که چا حلال شی پر ځان حرام کړ، قسم دئ

که یو چا داسي وویل چي ډوډۍ خوړل پر ما حرام دي وروسته یې ډوډۍ وخوړه نو قسم باندي راغلئ او کفاره دي ورکړي.[1]

چاہئے اور آئندہ اس فعل بدسے بچنا چاہئے. فتاوی دارالعلوم دیوبند:۱۲ ټوک، ۴۱ مخ.

(۱) : پورتنۍ حواله.

(۲): و لو قال ان فعلت کذا فعلی غضب الله أو سخط الله فلیس بحلف لأنه دعاء علی نفسه و لا یتعلق ذلک بالشرط و لانه غیر متعارف. فتح القدیر: ۵ټوک، ۷۴مخ

(۳): و لو قال أنا برئ من المؤمنین قالوا: یکون یمینًا. الهندیه: ۲ټوک، ۵۴مخ

عرف میں امت سے خارج ہوں کا مطلب یہ ہے کہ اسلام سے اور مسلمانوں سے بیزار ہوں اور اس قسم کے الفاظ کو شرط پر معلق کرنے سے قسم ہوجاتی ہے. فتاوی محمودیہ:۱۴ټوک، ۴۷مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

حرام شی پر ځان حراмول قسم دئ که یا؟

که چیري یو کس پر ځان باندي یو حرام شی حرام کړي، مثلاً چي زه به سینما ته نه ځم، نو که یې آئنده هغه (د ګناه) کار وکړ، د قسم کفاره ورباندي لازمه ده.

پر یوه کار باندي ډېر قسمونه اخیستل یوه کفاره لازموي

که څوک پر یو کار باندي قسم واخلي مثلاً ووایي چي په الله جل جلاله قسم که خوب وکړم او دا جمله تکرار کړي نو بیا خوب وکړي قسم مات کړي نو یوه کفاره لازمه ده او که څوک بیا پر جلا جلا کارونو باندي قسمونه واخلي نو د هر قسم لپاره جلا جلا کفاره ده.[۲]

پر حق باندي ډېر قسمونه اخیستل

که یو څوک پر حق کار یا خبره باندي ډېر قسمونه اخلي نو ښه او غوره کار نه دئ بلکه مذموم دئ.[۳]

---

(۱) : ۸۷۳۰:- و تحریم الحلال یمین... ۸۷۴۲:- و لو حرم طعاما أو نحوه فهو یمین.
تاتارخانیه: ۶ټوک، ۱۲-۱۸مخ

(۲): وفي البغیة کفارات الأیمان إذا کثرت تداخلت ویخرج بالکفارة الواحدة عن عهدة الجمیع.
ردالمحتار: ۳ټوک، ۷۱۴مخ

جواب: ایک امر پر چند قسموں سے ایک ہی کفارہ کافی ہو جاتاہے. کفایت المفتی: ۹ټوک، ۱۳۵مخ

لأن تداخل الأحکام انما یکون مع اتحاد الجنس والکفارات ههنا أجناس وأسبابها مختلفة فلم تتداخل الخ لم یذکر فیه خلافا و الظاهر أنه مجمع علیه. اعلاء السنن: ۱۱ټوک، ۴۵۵مخ

(۳): وذکر بعضهم أن کثرة الحلف مذمومة ولو في الحق لما فیها من الجرأة علی اسمه جل شأنه.
روح المعانی: ۲۹-۳۰ټوک، ۴۳مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه خپل حق نه دربخښم، قسم دئ؟

که یو څوک بل چا ته ووايي، چې زه يې نه دربخښم، مثلاً مور زوی ته ووايي، چې زما شيدې نه دربخښم او بيرته يې وروبخښي، نو دا قسم نه دئ. [1]

د کوچني، ليوني، بيده او بېهوښه قسم

که کوچنی، ليونی، بيده يا بېهوښه کس قسم واخلي نو قسم يې نه صحيح کيږي. [2]

په مسخرو کي قسم اخيستل

که یو څوک د بل چا سره خبري کوي په مسخرو کي قسم واخلي نو دغسي قسم صحيح دئ او که قسم باندي واوړي نو کفاره لازمه ده. [3]

زه به ستا بنده يم قسم دئ که يا؟

که یو څوک په خبرو کي د بل چا سره دا ووايي که ما دا کار وکړئ زه به ستا بنده يم دا قسم دئ د ماتېدلو په صورت کي کفاره لازميږي. [4]

---

[1]: جامع الفتوی: ۷ټوک، ۱۶۶مخ.

(۲) :(ولا تصح يمين الصبي والمجنون) لانعدام أهليتهما (والنائم). مجمع الأنهر: ۲ټوک، ۲۶۵مخ

(۳): قَالَ عليه السلام: "ثَلَاثٌ جِدُّهُنَّ جِدٌّ وَهَزْلُهُنَّ جِدٌّ: النِّكَاحُ، وَالطَّلَاقُ، وَالْيَمِينُ". نصب الرايه: ۳ټوک، ۴۴۶مخ.

(٤) :و فی الملتقط و عن أبی حنيفة رحمه الله فيمن قال أنا عبدک من دون الله أو قال اسجد للصليب يکون يمينًا .تاتارخانيه: ۶ټوک، ۲۰مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مي دا کار ونه کړئ پر تا به مي کلمه ویلې وي

که څوک د ډېر درد او غصې پر وخت داسې خبرې تر خوله راوباسي چې که ما دا کار و نه کړئ پر تا به مي کلمه ویلې وي نو دا قسم دئ د ماتېدلو په صورت کې کفاره لازمېږي او که يې عقيدةً بیا کلمه پر دغه کس وویل نو کافر کېږي.(۱)

ستا سر يې قرآن، ما دي ووهي ، قسم دئ که یا؟

که چا وویل چې ستا سر يې قرآن ما دي ووهي او دا خبره عرف او عادت د قسم وو نو قسم دئ ،که نه وي بیا قسم نه بلل کېږي.(۲)

که مي دا خبره و نه کړه زه دي کافر سم یا کافر یم

که څوک په خپلو خبرو کې احتیاط و نه کړي او دا ووايي که مي دا خبره و نه کړه نو زه به کافر يم یا دي کافر سم په دغه صورت کې که دغه نفر عقيدةً دا خبره کوي نو کافر دئ او که عقيدة دا خبره نه کوي نو قسم دئ د ماتېدلو په صورت کې کفاره لازمېږي.(۳)

---

(۱): وبريء من الإسلام أو القبلة أو صوم رمضان أو الصلاة أو من المؤمنين أو أعبد الصليب يمين لأنه كفر وتعليق الكفر بالشرط يمين وسيجيء أنه إن اعتقد الكفر به يكفر وإلا يكفر. الدر المختار: ۳ټوک، ۷۱۳-۷۱۴مخ

(۲) : فإن الأيمان مبنية على العرف ، فما تعورف الحلف به فيمين وما لا فلا ... وقد قيل هذا في زمانهم ، أما في زماننا فيمين وبه نأخذ ونأمر ونعتقد .وقال محمد بن مقاتل الرازي : إنه يمين ، وبه أخذ جمهور مشايخنا اه. فهذا مؤيد لكونه صفة تعورف الحلف بها. الدرالمختار مع ردالمحتار : ۵ټوک، ۵۰۳مخ.

(۳) : وكذا قوله إن فعل كذا فهو كافر أو يهودي أو نصراني أو بريء من الله ولا يصير كافرا بالحنث فيها سواء علقه بماض أو مستقبل، إن كان يعلم أنه يمين وإن كان عنده أنه يكفر يصير به كافرا. مجمع الأنهر : ۱ټوک، ۲۷۲مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دنیا خواړه یا حلال شیان دي پر ما حرام وي

که څوک په خوله باندي داسي یوه خبره وکړي چي که مي دا کار وکړ نو د دنیا خواړه یا حلال شیان دي پر ما حرام وي، دغه نفر دا کار وکړي نو قسم باندي راغلئ کفاره باندي لازمه سوه خو د حلالو شیانو په عموم کي ښځه هم راځي که یې قسم مات کړئ نو ښځه پر دغه سړي باندي په یوه طلاق بائن سره طلاقه سوه.[1]

البته که چا ښځه نه درلوده، نو بیا یوازي قسم بلل کیږي او کفاره غواړي.[2]

که مي فلانی کار وکړ،نو الله به پر ما جنت حرام کړئ وي

که یو څوک داسي وینا وکړي، چي که مي فلان کارو وکړ،نو پر ما به الله عزوجل جنت حرام کړئ وي یا ما ته به د دوږخ عذاب راکړي. نو دا قسم نه دئ.[3]

که مي د احمد سره خبري وکړي ګواکي د مور سره مي زنا وکړه، قسم دئ که یا؟

که محمود پخپلو خبرو کي داسي یوه خبره وکړي چي که مي د احمد سره خبري وکړي ګواکي د مور سره مي زنا وکړه، اوس محمود

---

(۱) : (کل حل) أو حلال الله أو حلال المسلمین (علي حرام) زاد الکمال أو الحرام یلزمني ونحوه (فهو علی الطعام والشراب و) لکن (الفتوی) في زماننا (علی أنه تبین امرأته) بتطلیقة. الدرالمختار: ۵ټوک، ۵۳۳مخ

[2]: وان لم تکن له امرأة وقت الیمین سواء نکح بعده او لا. فیمین فیکفر بأکله او شربه. الدرالمختار: ۵ټوک، ۵۳۵مخ.

[3]: جامع الفتوی: ۷ټوک، ۱۴۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د احمد سره خبري وکړي نو هيڅ مؤاخذه نسته او نه دا خبره قسم دئ خو د داسي خبرو څخه ځان ساتل بېحد ضروري دي.[۱]

د لور سره زنا که هغه کار وکړم، قسم دئ؟

که يو شخص داسي وويل، که زه فلانی ځای تهت ولاړم، نو ما به د خپلي لور سره بدفعلي (زنا) کړې وي، نو دا قسم نه دئ.[۲]

ما لوړه وکړه، قسم دئ او که يا؟

که څوک ووايي، چي ما لوړه وکړه، چي فلانی کار نه کوم او د خلګو عرف او عادت پر دې لفظ داسي وي چي د قسم تعبير په کوي نو دا قسم دئ.[۳]

چي دخدای زوي سې لا دي نه پرېږدم قسم دئ که يا ؟

که چا وويل چي د خدای زوی سې لا دي نه پرېږدم، نو دا الفاظ د قسم لپاره نه دي بلکه په ويلو سره يې سړی نعوذ بالله کافر کيږي. نو هر مسلمان ته په کار ده چي د الله جَلَّ جَلَالُهُ په خاطر د

---

(۱): لو قال ان فعلت كذا فانا زان أو سارق أو شارب خمراً او آكل ربا فليس بحالف كذا فى الكافى. الهنديه:۵۵مخ،۲ټوک

[۲]: اس سي قسم نه هوگى. جامع الفتوى: ۷ټوک۱۶۹مخ.

(۳): الأيمان مبنية على العرف (قوله وعندنا على العرف)لأن المتكلم إنمايتكلم بالكلام العرفي أعني الألفاظ التي يراد بها معانيها التي وضعت لها في العرف كما أن العربي حال كونه بين أهل اللغة إنمايتكلم بالحقائق اللغوية فوجب صرف ألفاظ المتكلم إلى ما عهد أنه المراد بها. ردالمحتار:۵ټوک، ۵۴۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ډول الفاظو د کارولو څخه پوره پوره اجتناب اوپرهېز وکړي.[1]

د فلان کس سره به واده نه کوم، قسم دئ؟

یو سړي په قرآن سره قسم واخیستئ، چي زه به د فلان کس سره (هغه که نارینه وي یا ښځینه) واده نه کوم خو وروسته یې نکاح وروسره وکړه، نو قسم پر واوښتئ او کفاره پر لازمه سوه [2]

د خدای په نامه که دا کار وکړم، قسم دئ که یا؟

که څوک ووایي، چي د خدای په نامه که دا کار وکړم. نو دا قسم دئ او د ماتېدلو په صورت کي کفاره ورباندي لازمیږي. [3]

ته او خدای که به ځې ،قسم دئ که یا ؟

احمد وویل، چي ته او خدای که به ځې نو دا قسم قسمِ لغوه دئ چي په دې قسم کي کفاره نسته که یې نیت د قسم وي او که نه وي.[4]

---

(۱) : إذا وصف الله تعالى بما لا يليق به أو سخر باسم من أسمائه أو بأمر من أوامره أو أنكر صفة من صفات الله تعالى أو أنكر وعده أو وعيده أو جعل له شريكا أو ولدا أو زوجة يكفر. مجمع الأنهر: ۲ټوک، ۵۰۴مخ.

۲: اپ كي مسائل اور ان كا حل: ۵ټوک، ۵۲مخ.

(۳): ولو قال :وبسم الله لا افعل كذا يكون يميناً. الهندية: ۳ټوک، ۵۳مخ.

(وسوگند می خورم بخدا) ای اقسم بالله بلسان الفارسی وکذا الحکم بسائرالسنة العجم(قسم). ۲ټوک، ۲۵۳مخ.

۴: واخرج عبد بن حميد وأبوالشيخ عن ابراهيم قال:اللغو.ان يصل الرجل كلامه بالحلف والله لتجيئن، والله لتأكلن ،والله لتشربن ونحوه هذالايريد به

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کلمه که درواغ وایم، قسم دئ که یا؟

که څوک ووايي، چي په کلمه که درواغ وايم نو دا د خلګو دعرف پر بناء قسم دئ او د نه پوره کېدلو په صورت کي کفاره باندي اوړي (۱)

قسم دي، قسم بلل کيږي او که یا ؟

که څوک ووايي چي زما دي قسم وي چي دا کار به کوم، نو په شریعت کي دا قسم بلل کيږي. یعني دا مهمه نه ده چي د الله لفظ به ورسره ملګری کوي. (۲)

په لااله الا الله که دي پرېږدم، قسم دئ، که یا؟

کلمه ویل په خپل ذات کي قسم نه دئ مګر په کوم ځای کي چي په عرف کي کلمه د قسم په نیت ویل کيږي بیا قسم دئ. (۳)

یميناً ولایتعمد به حلفا فهولغو الیمین لیس علیه کفارة.الدر المنثور فی تفسیر المأثور: ۲ټوک، ۵۹۸مخ.

(۱): الصحیح ان الایمان مبنیة علی العرف فما تعارف الناس الحلف به یکون یمینا و مالافلا. المجمع الانهر: ۲ټوک، ۳۶۹مخ.

والحق ان مبنی الایمان علی العرف، فما تعارف الناس الحلف به کان یميناً. فتح القدیر: ۵ټوک، ۶۴مخ.

۲: ولو قال أقسم او حلف بلفظ المضارع او الماضی وعلقه به قسم علیه فیمین وان لم یقل بالله. ۲ټوک، ۲۵۲مخ.

(۳): و لو قال لااله الا الله لا فعلن کذا فلیس بیمین الا أن ینوی یمینًا و کذلک سبحان الله والله اکبر لافعلن کذا فی السراج الوهاج. هندیة: ۲ټوک، ۵۵مخ

کلمه پڑھنا اگر چہ بذات خود قسم نہیں لیکن جہاں عرف کی موجودگی میں کلمہ پڑھنا قسم کی نیت سے ہو تو اس سے قسم واقع ہوجائے گی. فتاوی حقانیہ:۵ټوک،۳۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځلورو آسماني کتابو څخه بيزاري

که څوک داسي ووايي چي زه د ځلورو آسماني کتابو څخه بېزاره يم که مي دا کار وکړئ نو دا قسم دئ د ماتېدلو په صورت کي کفاره لازميږي.[1]

ته او ايمان که ولاړسي قسم دئ که يا؟

قسم يوازي بايد په الله جل جلاله سره واخيستل سي نه په بل شي سره او که چا داسي وويل چي ته او ايمان که ولاړ سې نو دا قسم نه دئ. . بلکه قسم بايد د الله تعالی په نامه سره وي نه په غير سره.[2]

که چا د قسم اخيستلو وروسته فوراً ان شاءالله وويل

که څوک قسم پر يو کار يا خبره باندي واخلي مثلاً ووايي چي په الله جل جلاله که دا کار وکړم خو دستي يې انشاء الله ورسره وويل او وروسته يې هغه کار وکړئ نو قسم نه باندي اوړي.[3]

(۱) : و لو قال ان فعل كذا فانا برئ من الكتب الأربعة فاذا حنث فيه فعليه كفارة واحدة. فتاوى النوازل:۲۴۱مخ

(۲) : الجواب: قسم الله کی کھانی چاہیے اللہ کے سواء ایمان یا قرآن و غیرہ کی قسم نہ کھانی چاہیے۔فتاوی دارالعلوم دیوبند:۱۱-۱۲ټوک، ۳۵مخ
قسم الله تعلی کی کھانی چاہیے اللہ کے سوا ایمان وغیرہ کی قسم نا کھائی چاہیے. جامع الفتوی: ۷ټوک، ۱۷۴مخ.

(۳):عن ابن عمر رضي الله عنهما قال قال رسو الله صلى الله عليه وسلم من حلف فاستثنى فهو بالخيار ان شاء أن يمضى على يمينه مضى و ان شاء أن يرجع رجع غير حرج. السنن الكبرى للبيهقى:۱ټوک، ۹۰مخ
الجواب: جائز ہے کیونکہ انشاء اللہ کھنے سے قسم نہیں رھتی. فتاوی دارالعلوم دیوبند: ۱۱-۱۲ټوک، ۳۶مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ستا کور ته درغلم نو د پلار زوی به نه یم (د زنا ځخه به پیدا یم)

که یو نفر و خپل ملګري ته ووایي که ستا کور ته درغلم نو د پلار زوی به نه یم (د زنا ځخه به پیدا یم) په دې خبره باندي څوک نه حانث کیږي یعني که قسم اخیستونکئ کور ته ورغلئ قسم نه باندي اوړي.[۱]

بې ایمانه دي سم که به مي دا کار کړئ وي

که یو څوک پخپلو خبرو کي یا پر یو کار باندي داسي ووایي چي بې ایمانه دي سم که به ما فلانکی کار کړئ وي حال دا چي هغه کار ده کړئ وي نو په دې باندي پر دغه نفر باندي قسم اوړي کفاره لازمه ده خو د ایمان ځخه نه وزي.[۲]

که پېغمبر راسي یا را ته ووایي، لا دا کار نه کوم

که یو سړی ووایي چي پېغمبر ﷺ راسي یا را ته ووایي، چي دا کار وکړه، لا دا کار نه کوم او وروسته پښېمانه سي توبه وکاږي نو دا قسم نه دئ خو داسي الفاظ ویل په کار نه دي.[۳]

---

(۱): سوال: اگر یہ کھدے کہ اگر میں آپ کي گھر جاوں تو اپنے باپ سے نہیں بلکہ کسی خاکروب سے ہوں اگر چلا جاوے تو کفارہ لازم ہے یا نہیں؟
الجواب: اس میں کچھ کفارہ نہیں ہے جانا درست ہے. فتاوی دارالعلوم دیوبند:۱۲ټوک، ۴۲مخ

(۲) : الجواب: وہ شخص مسلمان رہا کفارہ قسم کا اس پر لازم ہے.فتاوی دارالعلوم دیوبند:۱۲ټوک، ۵۹مخ.

(۳): ایسا کہنے سے قسم نہیں ہوتی اور اس کام کے کر لینے سے کفارہ واجب نہیں ہے لیکن اس قسم کے الفاظ نہ کہنے چاہئیں. فتاوی دارالعلوم دیوبند:۱۲ټوک، ۷۲مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

حَاشَ لله قسم دي که یا؟

حَاشَ لله د سبحان الله په معنی دئ که په دې باندي د قسم اخیستلو عرف وي نو قسم دئ او که د قسم اخیستلو عرف نه وي نو په نیت د قسم دغه الفاظ ویل قسم دئ او بېله نیت د قسم بیا دغه الفاظ ویل قسم نه دئ او د الله تعالی د هر صفت دغه حکم دئ.(۱)

الله شاهد دئ، قسم دئ که یا؟

که یو څوک پخپلو خبرو کي ووایي چي الله شاهد یا ګواه دئ دغه الفاظ د قسم لپاره دي او که چا وویل نو قسم باندي اوړي.(۲)

یوازي قرآن پر سر ایښودل، قسم نه دئ

که څوک یوازي قرآن پر سر کښېږدي خو په ژبه باندي د قسم الفاظ و نه وایي نو دا قسم نه بلل کیږي.(۳)

د بخدا په لفظ قسم اخیستل

---

(۱):و لا یقسم بصفة لم یتعارف الحلف بها من صفاته تعالی کرحمته و علمه و رضائه... وسبحان الله و نحو ذلک.... قوله و سبحان الله قال فی البحر الرائق و لو قال لا اله الا الله لا افعل کذا لا یکون یمینًا الا أن ینوی و کذا قوله سبحان‌الله و الله اکبر لا افعل کذا لعدم العادة، قلت: و لو قال الله الوکیل لا أفعل کذا ینبغی ان یکون یمینًا فی زماننا لأنه مثل الله اکبر لکنه متعارف. ردالمحتار:۳ټوک، ۷۱۵مخ

حاش لله بمعنی سبحان الله ہے اس سے قسم کا عرف ہو تو بلا نیت بھی قسم ہوجائے گی قسم متعارف نہ ہو تو بنیت قسم کہنے سے قسم ہوگی ور نہ نہیں الله تعالی کی ہر صفت کا یہی حکم ہے. احسن الفتاوی: ۵ټوک، ۴۸۸مخ

(۲) :ان الفاظ سے قسم متعارف ہے اس لئے قسم ہوگئ. احسن الفتاوی: ۵ټوک، ۴۹۹مخ

(۳) : محض قرآن سر پر رکھنا جب تک لفظ قسم زبان سے نہ کہے قسم نہیں. امداد الاحکام: ۳ټوک، ۴۰مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یو څوک په فارسي یا په پښتو داسي وویل چي سوګند میخورم بخدا یا په خدای یا په خدایې قسم اخلم، نو دا قسم دئ.(۱)

په زړه کي قسم اخیستل

که یو څوک په ژبه د قسم الفاظ و نه وایي خو په زړه کي بیا قسم واخلي نو دا قسم نه بلل کیږي.(۲)

پر دوو درو کارونو باندي قسم

که یو څوک قسم واخلي چي فلانکی کار او فلانکی کار نه کوم بیا یې د دواړو څه یو کار وکړئ نو د یوه قسم کفاره باندي لازمیږي د هغه بل کار په کولو سره هیڅ نه لازمیږي او که یو څوک بیا قسم واخلي چي فلانکی کار نه کوم او فلانکی کار نه کوم نو دوه قسمونه دي هر کار چي وکړي قسم باندي اوړي او که دواړه کارونه وکړي دوه قسمونه باندي اوړي.(۳)

---

(۱) : و لو قال بالفارسیة سوګند میخورم بخدای یکون یمینًا لانه للحال. هدایه:۲ټوک، ۴۵۹مخ

(۲): و رکنها اللفظ المستعمل فیها. الدرالمختار: ۳ټوک، ۷۰۴مخ

(۳) : الجواب: اگر حرف نفی کو مکرر ذکر کیا ہے اس طرح سے کہ میں نہ فلاں کام کرونگا نہ فلاں کام تو یہ دو قسمیں ہوں گی اور اگر حرف نفی کو مکرر نہیں کیا اس طرح سے کہ میں فلاں فلاں کام نہ کروں گا تو ایک قسم ہوگی پھر اگر اُس میں سے ایک بھی کرلیا قسم ٹوٹ جاویگی اور دوسرا کام کرنے سے دوبارہ نہ ٹوٹے گی. امداد الفتاوی: ۲ټوک، ۵۴۶مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بيته يا كعبه قسم اخيستل

که څوک ووايي چي په کعبه يا د الله په بيته که دا کار وکړم نو دا قسم نه دئ او ځان څني ساتل ضروري دي.[۱]

په نبي او رسول سره قسم اخيستل

كه څوک قسم په نبي يا رسول سره اخلي نو دا قسم نه بلل کيږي.[۲]

په خرقه شريفه قسم اخيستل

په خرقه شريفه قسم اخيستل نه صحيح کيږي.[۳]

په شخص سره قسم اخيستل

په شخص (پير، ولي، استاد، پلار، او مور و غيره) سره قسم اخيستل نه صحيح کيږي.[۴]

په شنه آسمان سره قسم اخيستل

په شنه آسمان سره قسم اخيستل نه صحيح کيږي.[۱]

---

(۱): و قال الطبری فی حديث الباب: ان اليمين لا تنعقد الا بالله و ان من حلف بالكعبة او آدم أو جبريل أو نحو ذلک لم تنعقد يمينه و لزمه الاستغفار لاقدامه على ما نهى عنه ولا كفارة فى ذلک. اوجز المسالک:۹ټوک، ۶۷۹مخ

و من حلف بالكعبة أو بالصفا و المروة فليس عليه الكفارة. السنن الكبرى للبيهقى: ۱۰ټوک، ۵۸مخ

(۲) : لا يقسم بغير الله تعالى كالنبى و القرآن و الكعبة. الدر المختار: ۳ټوک، ۷۱۲مخ

لا تنعقد اليمين بالحلف بمخلوق كالكعبة والأنبياء وسائر المخلوقات ولا تجب الكفارة بالحنث فيها. اوجز المسالک: ۹ټوک، ۶۷۹مخ

(۳): پورتنۍ حواله

(۴): پورتنۍ حواله

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مسجد قسم اخیستل

په مسجد سره قسم اخیستل نه صحیح کیږي. (۲)

په اووه زره قرآن قسم اخیستل

که څوک قسم واخلي چي د خدای په اووه زره قرآن که دا کار وکړم نو دا قسم نه صحیح کیږي او ځان ځني ساتل ضروري دي. (۳)

په مالګه (نمک) قسم اخیستل

په مالګه (نمک) سره قسم اخیستل نه صحیح کیږي. (۴)

په ډوډۍ قسم اخیستل

په ډوډۍ قسم اخیستل نه صحیح کیږي. (۵)

په دسترخوان قسم اخیستل

په دسترخوان قسم اخیستل نه صحیح کیږي. (۶)

د یو چا په عمر یا ژوند قسم اخیستل

د یو چا په عمر یا ژوند قسم اخیستل نه صحیح کیږي. (۷)

---

(۱): پورتنۍ حواله
(۲): پورتنۍ حواله
(۳): پورتنۍ حواله
(۴): پورتنۍ حواله
(۵): پورتنۍ حواله
(۶): پورتنۍ حواله
(۷): پورتنۍ حواله

(c) ketabton.com: The Digital Library

تا دي دا کعبه يا قرآن وشرموي، قسم دئ او که يا؟

که ځوک و بل چا ته وو ايي چي دا کعبه، قرآن، حج، لمونځ او روژه وغيره دي وشرموه نو دا قسم نه بلل کيږي بلکه دا ښرا ده. (۱)

مخ دي په دغه قرآن تور سه

که ځوک و بل چا ته وو ايي چي مخ دي په دغه قرآن تور سه نو دا ښرا ده قسم نه دئ. (۲)

په روح سره قسم اخيستل

که چا وويل، چي ستا په روح مي دي قسم وي، نو دا قسم بلل کيږي. (۳)

په سر سره قسم اخيستل

که چا په سر سره قسم واخيستئ، نو دا قسم بلل کيږي. (۴)

د قرآن څخه بېزاره يم، قسم دئ ؟

که يو شخص داسي وويل: که ما دا کار وکړ، زه به د قرآن څخه بېزار يم، نو دا قسم دئ. يعني که يې هغه کار وکړ، قسم پر اوړي او کفاره به ورکوي. (۱)

---

(۱): پورتنۍ حواله

(۲): پورتنۍ حواله

(۳): بجان تو و سر تو، فان اعتقد انه حلف، والبر به واجب يکفر ذکره القهستانى وغيره وهو يقوى ما قدمنا ان التعويل على العرف، واعتمده العينى وغيره فليکن الضابط. الدالمنتقى فى شرح الملتقى : ۲ټوک، ۲۶۹مخ.

(۴): پورتنۍ حواله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مصحف څخه به بېزار یم، که مي دا کار وکړ، قسم دئ؟

که څوک ووايي، زه دي د مصحف څخه بېزار سم يا بېزار يم، نو دا قسم نه دئ.[۲]

البته که چا داسي وويل، چي د هغه څخه بېزار يم، چي پ مصحف کي دي، نو دا قسم دئ.[۳]

د نبي څخه بېزاري، قسم دئ او که يا؟

که چا وويل، چي د نبي څخه به بېزار يم، که مي فلانی کار وکړ، نو دا قسم دئ.[۴]

زه و خدای که دي پرېږدم، قسم دئ که يا؟

که څوک و بل چا ته قسم داسي واخلي چي زه و خدای که دي پرېږدم نو د ماتېدلو په صورت کي قسم اوړي او کفاره لازمه ده.[۵]

د خدای په خدايي که دي پرېږدم، قسم دئ

که څوک قسم واخلي او يو چا ته دا ووايي چي د خدای په خدايي که دي پرېږدم نو دا قسم دئ.[۱]

---

[۱]: لو قال انا برئ من القران والنبى فانه يکون يمينا، لان البرأة منهما کفر، وتعليق الکفر بالشرط يمين، ولو قال انا برئ من المصحف لا يکون يمينا، ولو قال انا برئ مما فى المصحف يکون يمينا لان ما فى المصحف قران. مجمع الانهر: ۲ټوک، ۲۷۰مخ.

[۲]: پورتنۍ حواله.

[۳]: پورتنۍ حواله.

[۴]: پورتنۍ حواله.

[۵]: والقسم بالله..... فيمين. الدرمختار: ۳ټوک، ۷۱۰مخ
فاذا حنث فيه فعليه کفارة واحدة. فتاوى النوازل: ۲۴۱مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولاکه قسم دی که یا ؟

زموږ په ټولنه کي تر ډېره حده د انسانانو څخه د خبرو پر وخت دا لفظ ډېر اوربدل کيږي چي کله يو څوک پوښتنه کوي په جواب کي ولاکه ورته وايي نو زموږ د معلوماتو پر بنياد دا قسم لغو دئ په دې باندې پريو چا قسم نه اوړي.⁽²⁾

په دغو الفاظو سره قسم اخيستل، قسم نه بلل کيږي

۱. بحق رسول الله
۲. بحق الكعبة
۳. بحق الاسلام
۴. بحق القرآن
۵. بحق المساجد .⁽³⁾

⁽¹⁾: وبيان هذه الجملة إذا قال وعزة الله وعظمة الله وجلاله وكبريائه يكون حالفا. بدائع الصنائع: ۳ټوک، ۱۱مخ
والقسم بالله..... فيمين.الدرمختار: ۳ټوک، ۷۱۰مخ
⁽²⁾: ۹/۱۰۰۷:عن عائشة رضی الله عنها ام المؤمنين انها كانت تقول لغو اليمين قول الانسان لا والله و بلی والله .اوجز المسالک: ۹ټوک، ۵۹۶مخ
و ايضًا: قالت: هو كل شيئ يصل به الرجل كلامه لا يريد يمينًا لا والله و بلی و الله و مالا يعقد عليه قلبه. اوجز المسالک: ۹ټوک، ۵۹۶مخ
³: واما بحق الله بالباء فيمين بلاخلاف، وبحق رسول الله ليس بيمين بلا خلاف، وكذا بحق الكعبة والاسلام والقرآن والمساجد، كما فی القهستانی عن النظم. الدرالمنتقی شرح الملتقی: ۲ټوک، ۲۷۲مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چا قسم واخیستئ چي خبري به نه کوي

که یو څوک قسم وا خلي چي خبري به نه کوي خو وروسته د داسي چا سره خبري وکړي چي بیده وي او خبري یې اوریدلې نو پر دغه قسم اخیستونکي باندي قسم اوړي. (۱)

که چا قسم واخیستئ چي خبري به نه کوي خو قرآن یې ووایه

که چا قسم واخیستئ چي خبري به نه کوي خو په لمانځه کي یې قرآن یا تسبیح وویل نو قسم نه ورباندي اوړي او که یې د لمانځه د باندي (خارج) قرآن یا تسبیح وویل بیا قسم ورباندي اوړي. (۲)

د نابالغ کوچني په قرآن سره قسم، اعتبار نه لري.

که نابالغ هلک یا انجلۍ په قرآن سره قسم واخلي، چي فلانی کار به نه کوم او بیا یې وکړ، نه ګناه، نه کفاره او نه هم نور څه ورباندي سته. (۳)

د قرآن کریم په یو سورة باندي قسم اخیستل

که څوک د قرآن کریم په یوه سورت باندي قسم واخلي او قسم راسي نو یو قسم پر سړي باندي اوړي او یوه کفاره لازمیږي که

(۱): ما اذا حلف لا یکلمه فکلمه نائما بحیث یسمع فانه یحنث. شرح الحموی: ۱ټوک، ۱۸۱مخ.

(۲): حلف لا یتکلم فقرأ القرآن أو سبح فی الصلاة لا یحنث اتفاقًا و ان فعل ذلک خارجها حنث علی الظاهر .الدرالمختار: ۳ټوک، ۷۹۴مخ

۳: بچے کا قران اٹھانا اس کی قسم کھانا غیر معتبر ہے. وہ بچہ یا بچی اگر وہ کام پھر کرلے تو کفارہ وغیرہ نہیں لازم ہوگا. جامع الفتوی: ۷ټوک، ۱۷۵مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چيري د هر آيت په مقابل کي کفاره لازمه سي نو حرج او تکليف دئ.(۱)

پر غير ممکنو شيانو باندي قسم اخيستل

که چا پر يو داسي کار قسم واخيستئ چي هغه کار ناممکن وو مثلاً ويې ويل چي والله دی به آسمان ته خيژي يا به دغه ډبره په سرو زرو اړوي نو پر دغه سړي دستي قسم اوړي ځکه دغه سړي د داسي کارو څخه عاجزه دئ. (۲)

پر درواغو باندي قسم اخيستل

يو خو خپله د درواغو حراموالئ په آياتو او أحاديثو ثابت دئ او د امت اجماع او اتفاق هم دئ نو پر درواغو باندي قسم بيا په درجه اولیٰ حرام دئ.(۳)

په خرڅولو او رانيولو کي قسم اخيستل

که څوک د خرڅولو او رانيولو په وخت کي په قسم اخيستلو باندي عادت سوئ وي نو لازمي ده چي دا عادت پرېږدي ځکه چي داسي قسم د سودا برکت له منځه وړي.(۱)

---

(۱): و لا يجب اكثر من كفارة لأنها يمين واحدة فلم توجب كفارات كسائر الأيمان الخ و قال الحنفية لأن الحلف بصفات الله كلها و تكرار اليمين بالله تعالى لا يوجب أكثر من كفارة واحدة فالحلف بصفة واحدة من صفاته أولى أن تجزئه كفارة واحدة و لأن ايجاب كفارات بعدد الآيات يفضى الى الحرج. اعلاء السنن: ۱۱ټوک، ۴۵۵مخ

(۲): و فی حلفه والله ليصعدن السماء أو ليقلبن هذا الحجر ذهبا حنث للحال لامكان البر حقيقة ثم يحنث للعجز عادة. الدر المختار: ۳ټوک، ۷۸۹مخ

(۳): قاموس الفقه: ۵ټوک، ۳۵۴مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ظالم په یو چا د طلاق الفاظ ووایي

که پېښه داسي وسي چي یو ظالم کس بل چا ته داسي قسم ورکړئ چي پر تا دي خپله ښځه طلاقه وي که تا دا کار کړئ دئ نو که دغه مظلوم سړی طلاق واخلي خو په ذهن کي يې بله ښځه وي نو طلاق د امام خصاف رحمه الله پر قول نه واقع کيږي.[2]

په طلاق سره قسم اخیستل

که څوک و خپلي ښځي ته ووایي چي که فلانکي کور ته ورغلې نو طلاقه يې نو دغه طلاق و کور ته د ورتګ وروسته واقع کيږي.[3]

که خدای راته ووایي چي.....

که یو څوک په خپلو خبرو کي داسي ووایي چي که چیري خدای راته ووایي چي دا فلانکئ کار وکړه لا به يې هم و نه کړم نو دا سړی کافر کيږي.[4]

چي فلانکئ خدای سي لا.....

که څوک په خبرو کي داسي الفاظ ووایي چي فلانکئ سړی

---

(1): ۲۰۸۷: إن أبا هريرة ، رضي الله عنه ، قال : سمعت رسول الله ﷺ يقول : الحلف منفقة للسلعة ممحقة للبركة. الصحيح البخاري: ۳۳۵مخ

(2): و ما قاله الخصاف مخلص لمن حلفه ظالم الخ فمن وقع فی يد الظلمة و أخذ بقول الخصاف فلا بأس به كذا فی الولوالجية. الاشباه والنظائر: ۵۶مخ

(3): إذا أضافه إلى الشرط وقع عقيب الشرط اتفاقا مثل أن يقول لامرأته : إن دخلت الدار فأنت طالق. الهنديه: ۱ټوک، ۴۲۰مخ

هكذا فی فتاوی حقانيه: ۲ټوک، ۴۹۳مخ

(4): إذا قال : لو أمرني الله بكذا لم أفعل فقد كفر كذا في الكافي . الهنديه: ۲ټوک، ۲۵۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدای سي لا خپل حق ځني اخلم نو دا سړی کافر کیږي.[۱]

چي خدای او رسول دي پر سر ودریږي لا....

که څوک داسي الفاظ و بل چا ته د یو کار په باره کي ووایي چي خدای ﷻ او رسول دي پر سر ودریږي لا خپل حق درڅخه اخلم نو داسړی کافر کیږي.[۲]

که چا ته د قسمونو شمېر معلوم نه وي

که چا قسمونه اخیستي وي مګر شمېر یې ورته معلوم نه وو چي ډېر دي او که لږ نو د دغه نفر د قسمونو شمېر باید لږ معتبر سي او بیا کفاره ورکړل سي.[۳]

د خپلي ښځي په طلاق قسم اخیستل

که چا وویل چي ما د خپلي ښځي په طلاق قسم واخیستئ، مثلاً زما دي قسم وي د خپلي ښځي په طلاق، نو دا قسم نه دئ. ځکه چي په عرف کي دا قسم نه بلل کیږي.[۴]

---

(۱): لو قال لاخر اګر خدای شود از وی حق خود بستانم یکفر. خلاصة الفتاوی: ۲ټوک، ۳۸۳مخ اګر خدای دوجهان ګردی حق خویش از تو بستانم یکفر. الهندیه: ۲ټوک، ۲۶۰مخ

(۲): پورتنۍ حواله

(۳): قیل له: کم یمین علیک؟ قال أعلم ایمانًا کثیرة غیر أنی لا اعرف عدد ها ما ذا یصنع؟ قال یحمل علی الأقل حکمًا وأما الاحتیاط لانهایة له. الاشباه والنظائر: ۶۵مخ

(۴): ولو قال بالفارسیة سوګند خورم بطلاق زنم لا یکون یمینًا لعدم التعارف. الهدایه: ۲ټوک، ۴۵۹مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مآخذ او مراجع

شماره	کتاب	طبع
۱	تفسیر کابلی	
۲	روح المعانی	مکتبه رشیدیه کوئټه
۳	الصحیح للبخاري	قدیمي کتب خانه کراچي/دارالسلام ریاض
۴	الصحیح للمسلم	قدیمي کتب خانه کراچي
۵	اعلاء السنن	ادارة القرآن والعلوم الاسلامیة کراچي
۶	مشکوة المصابیح	امیر حمزه کتب خانه کوئټه
۷	السنن الکبری للبیهقی	دارالحدیث قاهره
۸	اوجز المسالک	دارالقلم بیروت
۹	نصب الرایه	مکتبه حقانیه پېښور
۱۰	المغنی لابن قدامه	دارالحدیث قاهره
۱۱	الدرالمختار مع رد المحتار	مکتبه رشیدیه کوئټه/ سعید کراچي
۱۲	بدائع الصنائع	مکتبه رشیدیه کوئټه
۱۳	مجمع الأنهر	مکتبه غفاریه کوئټه
۱۴	الاشباه والنظائر	قدیمي کتب خانه کراچي
۱۵	شرح الحموی	ادارة القرآن والعلوم الاسلامیه کراچي
۱۶	المجموع شرح المهذب	دار الحدیث قاهره
۱۷	فتح القدیر	مکتبه رشیدیه کوئټه
۱۸	هدایه	مکتبه رشیدیه کوئټه
۱۹	هندیه	مکتبه رشیدیه کوئټه
۲۰	تاتارخانیه	مکتبه حنیفیه کراچي
۲۱	فتاوی النوازل	مکتبه حقانیه پېښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲	خلاصة الفتاوی	مکتبه رشیدیه کوئټه
۲۳	فتاوی محمودیه	ادارة الفاروق کراچي
۲۴	قاموس الفقه	زمزم پبلشرز کراچي
۲۵	فتاوی حقانیه	دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک
۲۶	کفایت المفتی	ادارة الفاروق کراچي
۲۷	احسن الفتاوی	طبع سعید کراچي
۲۸	امداد الاحکام	مکتبه دارالعلوم کراچي
۲۹	امداد الفتاوی	مکتبه دارالعلوم کراچي
۳۰	فتاوی دارالعلوم دیوبند	دارالاشاعت کراچي

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library